

Tutkijan vastuu monikielisyydestä

Tiina Onikki-Rantajääskö & Harri Kettunen (Helsingin yliopisto)

Sosiaalisesti kestävään kehitykseen kuuluu ihmisten mahdollisuus osallistua aktiivisina jäseninä yhteiskuntaan. Tämä edellyttää myös kielellisistä ihmisoikeuksista huolehtimista. Näihin kuuluu osallisuus sekä äidinkieleen tai vastaaviin kieliin että yhteisön ja yhteiskunnan keskeiseen tai keskeisiin kieliin riippumatta siitä, lankeavatko ne yksin. EU korostaa monikielisyysperiaatteissaan monikielisyyttä ja kansalaisten mahdollisuuksia ainakin kolmen kielen hallintaan, jolloin keskeiseksi nähdään myös jokin kansainvälisten yhteyksien kannalta keskeinen kieli.

Tutkijan objektiivinen positio on perinteisesti nähty havainnoijan roolina suhteessa havaintokohteeseen. Humanistisissa tieteissä tätä mahdollisuutta on kyseenalaistettu monessa suuntauksessa lähtien siitä perusasetelmasta, että keskeisenä tutkimusaiheena on ihmiskokemus tavalla tai toisella, jolloin tutkija ei voi irrottautua ihmisen positioista. Monet tutkimusaiheet edellyttävät myös ymmärrystä, jossa havainnoija ei ole irrallaan havainnon kohteesta. Toinen kysymys on kuitenkin se, kuuluuko tutkijan positioon myös aktiivinen pyrkimys muuttaa vallitsevia oloja. Kun tarkastellaan vastuullisuuskysymyksiä, voi pelkkä havainnoijan rooli tuntua osasta tutkijoita suorastaan vastuuttomalta silloin, kun havaitaan ilmeisiä epäkohtia. Toisaalta osallistuvan roolin ottaminen muuttaa tutkimuksen luonnetta.

Osallistuvuus muodostaa jatkumon, jonka lievimmän vaikuttavassa päässä on osallistuva havainnointi. Erilaisen kysely-, kartoitus- ja selvitystoiminnan suhde vaikuttamiseen vaihtelee neutraaliuteen pyrkivästä tutkimusotteesta piilevään vaikuttamiseen, erilaisten tutkijan kokemuksellisten positioiden eksplikointiin ja avoimeen vaikuttamispyrkimykseen asti. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pyritään luomaan uusia toimintamalleja tms.

Tieteen monikielisyys suhteen itse tieteellinen toiminta on aina myös osallistuvaa ja todellisuutta konstruoivaa vaikuttamista. On myös huomionarvoista, että tutkijan oma kielitaito voi vaikuttaa tutkimusorientaatioon, mikä voi puolestaan vaikuttaa tutkimustuloksiin, Tieteellisellä toiminnalla voidaan vankentaa ja kartuttaa monikielisiä varantoja, kielellistä infrastruktuuria.

Tässä työpajassa tarkastelemme rakentavan kriittisesti muutamia sellaisia tutkimuksen ja toiminnan tapoja, joissa tutkimustoiminta samalla vaikuttaa monikielisyystilanteeseen tai monikielisyys edellytyksiin tai osallistuu kielipoliittiseen keskusteluun. Samalla tarkastellaan tutkijan rooleja ja tutkimuksen luonnetta monikielisyyskentällä.

Työpajan ohjelma (90 min.)

Työpajan avaus

1. Tieteen termipankin rajoitettu talkoistaminen ja Aalto-yliopiston väitöskirjatutkijoiltaan edellyttämä termityö tieteen monikielisyysinfrastruktuurin rakentajina: kuinka tutkimuksen käytäntö kohtaa kielipoliittiset tavoitteet
2. Pyydetään esitelmä tutkimusyhteisöstä Monikielisyys ja vuorovaikutus yhteiskunnassa (HY)
3. Kenen on vastuu, kun kielitaito vaikuttaa tutkimukseen?

Paneeli: Voiko tutkija vaikuttaa kielitilanteeseen?

Lähteitä

Helsinki Initiative on Multilingualism in Scholarly Communication. <https://www.helsinki-initiative.org/en>

Intke-Hernandez, M. 2020: *Maahanmuuttajaäitien arjen kielitarinat. Etnografinen tutkimus kieliyhteisöön sosiaalistumisesta*. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Lopez, A. 2024: Open science and AI in the promotion of multilingualism in science. Universidad Oberta de Catalunya. <https://www.uoc.edu/en/news/2024/the-promotion-of-multilingualism-in-scientific-research>

Luodonpää-Manni, M. et al. 2020: *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*. SKS. <https://doi.org/10.21435/skst.145>

Márguez, M. & Porras, A. M. 2020: Science Communication in Multiple Languages Is Critical to Its Effectiveness. – *Frontiers in Communication*. <https://www.frontiersin.org/journals/communication/articles/10.3389/fcomm.2020.00031/full>

Monikielisyys avaintaitona. European Commission. <https://education.ec.europa.eu/fi/focus-topics/improving-quality/multilingualism/multilingualism-as-a-key-competence>

Linguistic Human Rights. Tove Skutnabb-Kangas. Home page.

Pölönen, J. & Kulczycki, E. (tulossa.) Multilingualism is important for all fields of science. Evidence from Finland and Poland. – *Language and the Knowledge Economy in the European Context. Sociolinguistic Perspectives*. London: Routledge.

Suomen kestävä kehityksen toimikunta. Agenda 2030. <https://kestavakehitys.fi/agenda2030/tavoite-16>